

РОМАН ЯРОСЕВИЧ – ПРОВІДНИЙ ДІЯЧ РУРП У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1890-х рр.

У статті на основі широкої джерельної бази досліджено участь Р.Яросевича в заснуванні та діяльності Русько-української радикальної партії у Галичині. Проаналізовано особливості формування світогляду та становлення суспільно-політичних поглядів відомого діяча. Основну увагу звернуто на організаційно-політичну, публіцистичну та партійну діяльність, взаємовідносини його з членами РУРП.

Ключові слова: Роман Ярославич, Русько-українська радикальна партія, Галичина, журнал “Народ”.

Русько-українська радикальна партія (РУРП) – перша модерна українська політична партія, у створенні якої взяли активну участь діячі різного віку, неоднакових поглядів та ідейних переконань. Під цим кутом зору інтерес становить постать громадсько-політичного діяча, публіциста, педагога та лікаря за фахом Романа Ярославича (1862–1934)*. Він належав до старшого покоління радикалів, водночас прихильно ставився до “молодого” крила РУРП, був активним діячем краківської групи соціалістів. Обрана тема є малодослідженою, питання місця і ролі Р.Яросевича в заснуванні та діяльності РУРП у першій половині 1890-х рр. історики торкалися фрагментарно та епізодично, в контексті висвітлення суспільно-політичних процесів у Галичині другої половини XIX ст. Окремі аспекти досліджуваної нами проблеми знайшли відображення в працях сучасних українських істориків Я.Грицака [15], М.Кугутяка [24; 25], О.Жерноклеєва [19; 20], серед зарубіжних – Р.Томчика [53] та деяких інших. Мета статті полягає у спробі висвітлити місце і роль Р.Яросевича в утворенні та практичній діяльності РУРП у першій половині 1890-х рр.

---

* У літературі немає точної дати і місця народження Р.Яросевича. У довідкових виданнях як правило, фігурує дата 1862 р., с. Бедриківці (Бердиківці), Заліщицького повіту (тепер Заліщицького району Тернопільської області); рідше зустрічається 1861 р. Однак крім вище названих зустрічаються ще й такі дані: 1862 р., с. Москалівка Косівського повіту (за одними даними Лановецького району Тернопільської, а за іншими Івано-Франківської області). Детальніше див.: Альманах Станіславської землі: збірник матеріалів до історії Станіславова і Станіславщини. Т. 1. / ред.-упор. Б. Кравців. – Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен : [б. в.], 1975. – С. 604; Бойцан В. Ярославич Роман / В. Бойцан // Енциклопедія Коломийщини / за ред. М. Савчука. Зшиток 14, літера Щ, Ю, Я. – Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство “Вік”, 2002. – С. 50; Горбоватий В. Ярославич Роман Гнатович / В. Горбоватий, П. Гуцал, Д. Чубата // Тернопільський енциклопедичний словник / за ред. Г. Яворського. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний комбінат “Збруч”, 2008. – Т. 3: П-Я. – С. 693; Дроздовська О. Ярославич Роман / О. Дроздовська // Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопедичного словника / за ред. М. М. Романюка. – Львів, 2006. – Вип. 13. – С. 457–459; Малюта О. В. Ярославич Роман [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Yarosevych_R; Полек В. Відомі педагоги Прикарпаття. Біографічний довідник (до 1939 р.). Т. 1. / В. Полек, Д. Дзвінчук, Ю. Угорчак. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. – С. 160; “Просвіта” Івано-Франківська: минуле й сучасне. – Івано-Франківськ: Сіверсія, 2000. – С. 72; Пундій П. Українські лікарі : біобібліографічний довідник. – Кн.1: Естафета поколінь національного відродження / П. Пундій. – Львів ; Чикаго : [б. в.], 1994. – С. 253; Українські лікарі Прикарпаття / упоряд. П. Арсенич, Л. Вардзарук. – Івано-Франківськ : Галичина, 1991. – С. 39; Українські лікарі Прикарпаття / упоряд. П. Арсенич, П. Білянський, С. Генік. – Коломия : Вік, 1995. – С. 89; Ярославич Роман // Енциклопедія українознавства. Т. 10. Перевидання в Україні. – Львів : Наукове Товариство ім.Шевченка у Львові, 2000. – С. 3987; Ярославич Роман // Українська загальна енциклопедія: Книга знання : у 3 т. багатолітнострована, з кольоровими таблицями, мапами та образками. – Т. 3: С-Я / під гол. ред. Івана Раковського. – Львів ; Станіславів ; Коломия : Видання кооперативи “Рідна школа”, 1935. – С.1284.

Сам Р.Яросевич у листі до головного редактора Української загальної енциклопедії Івана Раковського за 1933 р., подаючи свої короткі біографічні дані, зазначав: “Родив си я 19 мая 1862 р. в Москалівці пов. Косів” [Див. додаток].

Відомостей про його дитячі та юнацькі роки життя, на жаль, дуже мало. Народився Р.Яросевич у родині священника, здобував освіту в Коломийській гімназії та на філософському факультеті спочатку Львівського, а згодом Віденського університетів [41, с.590]. Формування суспільно-політичних поглядів Р.Яросевича припало на кінець 70-х рр. ХІХ ст., коли в Австро-Угорській імперії активно поширювалися соціалістичні ідеї. У генезисі українського соціалізму в Галичині провідна роль належала відомому громадсько-політичному діячеві з Наддніпрянської України М.Драгоманову [26, с.6; 23, с.126]. Під його ідейним впливом у Галичині виникла радикальна течія, яка, на противагу народовцям і русофілам, прагнула надати українському рухові модерного європейського характеру [28, с.431, 432]. Радикали, ядро яких становила молодь, одразу ж виступили з різкою критикою існуючого ладу та діяльності старшого покоління народовців і русофілів [14, с.135]. Інтерес до радикального руху виявив і Р.Яросевич, соціальне походження якого не стало цьому перешкодою. Хоча у досліджуваній період впливи греко-католицького духовенства в політичному житті краю залишалися досить значними.

На початку 80-х рр. ХІХ ст. під час навчання у Відні Р.Яросевич належав до українського студентського товариства “Січ”, а в 1885–1886 рр. був його головою [36, с.234; 37, с.534]. Р.Яросевич брав участь у студентських мандрівках в Галичині, що були організовані за участю І.Франка [38, с.73]. Після здобуття ступеня доктора філософії в галузі слов’янської філології [8, арк.1; 41, с.600] він два роки викладав у Коломийській гімназії. Серед його колишніх студентів були В.Стефанік та Л.Мартович [39, с.9; 41, с.616]. У 1888 р. Р.Яросевич видав у Коломії лінгвістичну розвідку “Über das Euchologium Sinaiticum” (“Про Синайський Требник”) [42, с.99; 43, с.566].

Невдовзі Р.Яросевич переїхав до Кракова, де поступив на медичний факультет Ягеллонського університету та деякий час працював у місцевих гімназіях [41, с.595]. Найголовніші причини свого переїзду Р.Яросевич вказав у листах до М.Драгоманова **. Так, в одному з листів Р.Яросевич писав: “[...] Я 2 роки учительовав в гімназії – а що там нема виглядів на який такий кавалок хліба – то я тепер тут на медицині” [41, с.594]. В іншому листі до М.Драгоманова від 24 жовтня 1889 р. зазначав: “[...] Я хоть и виїшов з доброї школи и хоть и добре ся вивчив, то все таки я по окінченю універзитету в тім напрямі не працював [...]. (У нас при гімназіях не мож дістати місьця дійсного учителя словянської філології – а на універзитета всього кілька катедр в Австрії – через то я й кинув ся на медицину)” [41, с.601].

** На сьогодні виявлено 39 листів Р.Яросевича, адресованих до М.Драгоманова, за період 1888–1894 рр. [41] і, відповідно, лише три листа М.Драгоманова до Р.Яросевича, які датуються 1892–1894 рр.: Трегуб М. Листи Михайла Драгоманова до Романа Ярославича / М.Трегуб // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 2002. – Вип. 37, част. 2. – С. 119–127. За свідченням В.Стефаніка, який протягом 1892–1900 рр. також навчався на медичному факультеті у Кракові і був членом “Академічної громади”, тільки Р.Яросевич з усіх краківських студентів (за винятком ще одного радикала Я.Невестюка, однак його листів не виявлено) листувався з М.Драгомановим. Письменник пригадував, що бачив листи у Р.Яросевича, коли той проживав у м.Щаків поблизу Кракова. Однак після переїзду Р.Яросевича в 1895 р. до м.Борщів на Тернопільщині більшість листів була втрачена. Див.: Павлик М. Проза. Публіцистика. Листування (3 маловідомої спадщини) / упорядник Качкан В. А. – Львів Світ, 1995. – С. 140. Ще під час свого побуту у Відні в середині 80-х рр. ХІХ ст. Р.Яросевич при посередництві тодішнього січовика Т.Окуневського зголосився робити для М.Драгоманова виписки з місцевих віденських бібліотек [43, с.594]. Однак, як відомо з листів Т.Окуневського до М.Драгоманова, Р.Яросевичу в силу певних обставин не вдалося завершити взяті на себе зобов’язання. Див.: Переписка Михайла Драгоманова з д-ром Теофілом Окуневським (1883, 1885–1891, 1893–1895) / зладив і видав М.Павлик. – Львів, 1905. – С. 23, 24. Свого першого листа до М.Драгоманова Р.Яросевич написав у жовтні 1888 р. від імені місцевого українського студентського товариства “Академічна громада”. Особисте знайомство з М.Драгомановим відбулося аж у жовтні 1890 р., коли Р.Яросевич відвідав вченого у Софії [41, с.610].

Наприкінці 80-х рр. XIX ст. молодше покоління українських соціалістів ще не мало власної громадської чи політичної організації, в своїй діяльності змушене було опиратися на існуючі українські студентські товариства [15, с.75]. У Кракові Р.Яросевич брав активну участь у діяльності “Академічної громади” – українського товариства, заснованого наприкінці 1887 р. студентами медичного факультету Ягеллонського університету [37, 463; 41, с.594]. Ця організація стала осередком політичного і культурного життя українських студентів у Кракові [31, с.338].

До товариства входили особи різних поглядів, однак переважали прихильники радикальних ідей. У листі до М.Драгоманова за 25 травня 1889 р. Р.Яросевич писав: “[...] Є у нас и більш консервативні одиниці, котрі однакож не підносять свого голосу. [...] Тота більшість будь що будь відстала вже від доктрин львівських народовців, а бодай не стає в их обороні. [...] Треба признати що она (“Академічна громада”. – Ю.Я.) толерантно відноситься до всіх думок и починів” [41, с.599]. Після відкриття 1894 р. медичного факультету у Львівському університеті товариство, до складу якого входили виключно студенти, майбутні лікарі, поступово почало занепадати, а в 1895 р. остаточно припинило своє існування [39, с.10; 37, с.464].

Крім того, Р.Яросевич мав намір здобути посаду викладача у Софії [32, с.78]. Однак у ході свого листування з М.Драгомановим Р.Яросевич усвідомлював свої малі шанси на можливість знайти роботу в Болгарії. Вже наприкінці жовтня 1889 р. у листі до М.Драгоманова він писав: “[...] Великої надії на то, щоби мож мені були дістати місце професора в Софії, нема” [41, с.601]. Однак Р.Яросевич не полишав своїх надій, зазначаючи: “[...] Пішов би за три роки [...] на словістику” [41, с.601]. Р.Яросевич, що не володів болгарською мовою, покладався на посередництво М.Драгоманова, якому навесні 1890 р. навіть вислав необхідні документи [41, с.605, 606].

На межі 1880–1890-х рр. розпочався якісно новий етап у діяльності радикальної течії. Так, з 1 січня 1890 р. у Львові під редакцією І.Франка та М.Павлика при матеріальній допомозі наддніпрянських українців почав видаватися двотижневий журнал “Народ” [21, с.49]. Р.Яросевич, який перебував на навчанні у Кракові, активно співпрацював з редакцією та протягом 1890–1895 рр. передплачував названий часопис [33, с.262]. В одному з номерів журналу Р.Яросевич у співавторстві з іншими радикалами Я.Невестюком і П.Думкою помістив розвідку, присвячену оцінці зборів товариства “Просвіта” від 28 серпня 1890 р. [7, арк.27]. Р.Яросевич загалом позитивно відгукнувся про факт проведення віча, що, на його думку, дало змогу селянам хоч якось включитися в культурно-просвітню роботу. Одночасно він підкреслив важке становище селянства, його політичну безправність, вказував на необхідність залучення інтелігенції до активної культурно-просвітньої роботи серед сільських громад [51, с.285, 286].

Спільно з І.Франком, М.Павликом та іншими радикалами Р.Яросевич виступив одним з ініціаторів створення Русько-української радикальної партії (РУРП) – першої модерної української політичної партії. Він був присутнім на установчому з’їзді радикалів за участю до трьох десятків чол., який відбувся 4–5 жовтня 1890 р. у Львові [10, арк.1; 52, р.167]. У ході дводенних дискусій було вирішено заснувати масову партію та виробити її програму [25, с.57; 24, с.78]. Р.Яросевич долучився до справи вироблення проекту програми партії [45, с.42; 46, с.75]. За прикладом французьких соціалістів програма РУРП була формально поділена на дві частини – “максимальну” й “мінімальну” [11, арк.151; 6, арк.5, 6].

Р.Яросевич поставив свій підпис під програмою РУРП, опублікованою 15 жовтня в часописі “Народ” [11, арк.149; 34, с.303], який став друкованим органом партії [41, с.610]. До того ж Р.Яросевич увійшов до складу першої головної управи – керівного органу партії [22, с.231; 38, с.182]. Інформуючи М.Драгоманова про результати з’їзду, Р.Яросевич зазначав у листі від 7 жовтня 1890 р.: “Зїзд наших радикалів випрацював по дводенних обрадах доста потрібну програму, спосіб організації и тактику поступо-

ваня “руско-української парт[і]ї радикальної” [41, с.610; 32, с.79]. Щодо програми РУРП Р.Яросевич писав: “В перших тижнях по заложеню дорого обійшлась агітація та розповсюднюване програми; мені здає ся, що она доволі добре приймаєсь на галицькім ґрунті и що має добрі вигляди в будучім” [41, с.612]. Водночас Р.Яросевич увійшов до складу комітету, що мав наглядати за роботою головного редактора “Народу” М.Павлика. Останній у листі до М.Драгоманова від 11 жовтня 1890 р. писав про це: “[...] Я остав властителем і редактором (журналу “Народ”. – Ю.Я.), а наглядати буде надо мноју комітет, до котрого ј ја належу (Франко, Левіцькіј, з поза львівських – Данилович і Јаросевич)” [32, с.76].

Радикальна партія від самого початку своєї діяльності зіштовхнулася з проблемою фінансового забезпечення. Для належного функціонування РУРП потрібна була матеріальна допомога. Соціальною опорою партії в основному виступало місцеве українське селянство, яке було бідним. Тому єдиним виходом у цій ситуації було сподівання на допомогу наддніпрянських українців, прихильників радикальних ідей. За дорученням М.Павлика в десятих числах жовтня 1890 р. Р.Яросевич виїхав до Києва, а звідти – в Одесу [32, с.79; 41, с.610]. Р.Яросевич був не єдиним членом партії, який виїздив за дорученням партії на підросійську Україну. Крім нього, такі подорожі в різний час здійснювали Т.Окуневський, Я.Невестюк, Д.Лукиїнович та ін. Ціль його мандрівки полягала в отриманні матеріальної допомоги від наддніпрянських українців, передусім для видання журналу “Народ” [32, с.78].

Однак поїздка Р.Яросевича мало допомогла справі. Підросійські українці погодились надати грошову допомогу в розмірі 1500 рублів, але за умови, що дані кошти будуть виплачуватися лише тим співробітникам, які мали вести слов'янську та європейську хроніку в журналі [47, с.265; 27, с.366]. Р.Яросевич у листі до М.Драгоманова за 1890 р. зазначав: “На Україну відписали ми, що тих 1500 рублів, що они дают ми так хочем розділити: по 600 рублів Павликови и Франкови а 300 рублів для евентуальних (можливих – Ю.Я.) співробітників. Я тому настоював на те, щоби П[авлик]ови и Фр[анк]ови дати по 600 р[ублів] бо на ділі вийде так, що ониж сами й будут все робити [...]. Та и ціла робота буде мусіла ся зробити Львівськими людьми [...]” [41, с.612]. З Києва Р.Яросевич надіслав лише 250 рублів [32, с.83].

Водночас наприкінці ХІХ ст. не було єдності в національному русі на підросійській Україні. У київській Старій громаді, яка з 1886 р. фактично перейшла на позиції аполітичного культурництва, виділилося декілька груп з різною політичною орієнтацією. Серед них були “гуртки політиків”, представлені в основному молоддю, яка підтримувала зв'язки з радикальним рухом у Галичині та так звані “австрофіли” на чолі з В.Антоновичем та О.Кониським [15, с.80]. Результатом активного втручання наддніпрянських діячів із київської Старої громади, передусім В.Антоновича і О.Кониського, у галицькі справи стало проголошення “нової ери”, однієї з найвідоміших та найгучніших спроб польсько-українського порозуміння в Галичині – угоди 1890–1894 рр. [48, с.6].

Після проголошення в Галицькому сеймі наприкінці листопада 1890 р. угодової акції українські студенти Відня, в основному прихильники радикальних ідей, виступили з окремою заявою, в якій засудили будь-які спроби порозуміння з польською шляхетською більшістю в сеймі [15, с.83]. Аналогічні протести були зроблені також львівською та краківською групами радикальної молоді. Від імені українських студентів у Кракові лист підписав Р.Яросевич та ще 13 членів “Академічної громади”. У листі з Кракова від 30 грудня 1890 р., поміщеному в “Народі” [35], вказувалося на ігнорування інтересів селян та робітників, бо “виконанє пятої точки програми (“і на конець старане о розвій селянства і міщанства”), вважаємо за неможливе, наколи рускі послы мають попірати нинішну урядову систему”, угода визначалася як неповна та незроміла у

багатьох питаннях. У кінці листа наголошувалося, що “програму таку при кінці XIX століття вважаємо понижаючою наше достоїнство народне” [35, с.22].

На початку 1891 р. були призначені вибори до Державної Ради – австрійського парламенту [53, с.63]. Р.Яросевич взяв активну участь у передвиборчій агітації РУРП, проводив її серед селян Коломийщини та Косівщини за кандидатуру С.Даниловича. У листі до М.Драгоманова за 1890 р. Р.Яросевич писав: “Кандидатура Даниловича має там великі шанси (попи зовсім не звернули уваги на соціалізм партії радикальної а чіпились раціоналізму, що їм розяснили в той спосіб, що все ліпший хоть раціоналізм в вірі, як зовсім безвіре, як у німецьких соціалістів, котрі в Гале (нині – м.Галле в Німеччині. – Ю.Я.) віру будь тобі зовсім зігнорували – они й не виступають до тепер проти Д[аниловича]” [41, с.611]. Згадуючи про свою агітаційну діяльність, Р.Яросевич писав: “2 неділі кидав ся я там у двох повітах (Косівському і Коломийському. – Ю.Я.) и між мужиків и між попів возом и пішки мерз и не спав цілими добами [...]” [41, с.618].

Спочатку Р.Яросевич покладав великі надії на перемогу радикалів та здобуття ними хоча б одного мандату до парламенту, високо оцінював їхні шанси на перемогу, зважаючи на поширення радикальних ідей на Покутті. З цього приводу він писав на початку січня 1891 р. до М.Драгоманова: “[...] При виборах доста буде переводити одного посла в Коломийщині, що помоему має великі шанси удати ся. Вітак вже в часі каденції ради державної Народовці доста розчаруют провінцію, щоби она пізніше більше прихилилась до Радикалів” [41, с.613].

Однак передвиборча боротьба була дуже напружена і жорстка. Крім того, не було єдності серед українських політичних сил, кожна з яких виступила окремо. Справа зводилася не до передвиборчої агітації, а скоріше до боротьби між прихильниками і противниками “нової ери”. Сили, що критикували народовців, мали слабкі шанси на перемогу. Як писав з цього приводу Р.Яросевич до М.Драгоманова у листі від 16 лютого 1891 р. “шанси наших кандидатів щораз менчі” [41, с.618; 32, с.125]. Як наслідок, на виборах до парламенту, що відбулися 2 березня того ж року, радикальні кандидати С.Данилович та Т.Окуневський не здобули жодного мандату. Мандатів не отримали також і русофіли, а лише народовці, прихильники “нової ери” здобули сім мандатів [29, с.28; 53, с.65].

Після виборчої агітації Р.Яросевич повернувся до Кракова, де намагався збагнути причини поразки радикалів на парламентських виборах. Аналізуючи свою передвиборчу агітацію, в ході якої він “придбав 4 мужицкі голоси, одного попа вздержав від голосованя”, Р.Яросевич відзначав: “Ми могли й побідити, колиб були від разу пококетовали з попами, та моральний бік такої побіди бувби дуже поганий” [41, с.618]. Він дійшов до висновку, що в своїй діяльності партія приділяла мало уваги просвітній роботі серед місцевого населення. Крім того, Р.Яросевич звернув увагу на те, що варто замінити окремі пункти з програми РУРП та укласти програму партії таким чином, щоб вона була більш зрозуміла селянам. Для прикладу, Р.Яросевич у листі до М.Драгоманова від 14 березня 1891 р. писав: “[...] Чи не сьлідовало би пункту о вірі в наші програмі змінити або покинути?” [41, с.619]. Про діяльність РУРП у 1891 р. Р.Яросевич писав: “[...] Она безусловно буде розвиватись, коли лише вдержит ся “Народ” ходьби такий, як тепер [...]. Найважніщов річев булоб видавати осібну газетку для мужиків – вітак знов писати що небудь для України не “Галицкокого”, та конче тронуті те питанья об “марксизмі” в соціалізмі” [41, с.613].

Р.Яросевич спільно з М.Павликом, краківськими та коломиїськими радикалами скептично поставився до участі польської Галицької робітничої партії (ГРП, заснована в листопаді 1890 р., згодом реорганізована в Соціал-демократичну партію Галичини, з 1893 р. і Сілезії – СДПГіС), яка відстоювала соціал-демократичні принципи у святкуванні 3 травня 1891 р. 100-річчя Конституції [32, с.198; 19, с.135; 20, с.21]. Наприкінці липня 1891 р. Р.Яросевич на прохання М.Павлика приїхав до Львова, де взяв участь у

засіданні комітету, який розробляв програму чергового з'їзду партії [32, с.239; 41, с.622]. На цих зборах обговорювали ультиматум краківських радикалів, надісланий незадовго до цього М.Павлику. Суть ультиматуму зводилася до трьох вимог: краків'яни виступали за цивілізовану полеміку з народовцями; щодо Наддніпрянської України, то в партійній пресі мали вміщуватися статті програмного характеру, що давали б уявлення про суть радикальних ідей. Крім того, наполягалось на необхідності продовження видання радикальної газети “Хлібороб” (виходила протягом 1891–1895 рр.), навіть ціною припинення видання журналу “Народ” [41, с.623]. Однак названі вимоги на М.Павлика не вплинули. Тоді, як згодом пригадував Р.Яросевич, “ми порішили, що П[авлик]ови приятельських рад замало, а треба щонебудь твердшого” [41, с.623]. Особисто Р.Яросевич дуже поважав авторитет М.Павлика, оскільки “він один чоловік, що може весь час віддати на працю для партії [...]. Без него не було б ні “Народа” ні партії” [41, с.623].

Р.Яросевич намагався поєднати в діяльності РУРП драгоманівський, народницький соціалізм із марксистським, водночас досягнути компромісу та утримати єдність партії. Свідченням того, що Р.Яросевич був прихильником ідей М.Драгоманова, може слугувати його переписка з вченим, зокрема уривок з листа за 31 серпня 1891 р.: “[...] Ви маєте великий авторитет (се Вам слід знати – для переважної частини нашої молодіжі Ви найвисший трибунал и від Вашого суду апеляції нема [...])” [41, с.629]. Р.Яросевич погоджувався з думками М.Драгоманова, висловленими на сторінках партійної преси і часто підписував статті вченого [32, с.236, 237]. Крім того, криптонімом Р.Я. часто підписувалися відповідно М.Драгоманов та І.Франко***.

Р.Яросевич прагнув такого партійного устрою, за якого б не одна людина виконувала всі партійні справи. Щодо “Народу” він зазначав: “Най [...] буде або лишень в руках Павлика, але най не називає ся “орган партії”, [...], або най він ся лишит органом партійним, але в таким разі най має комітет редак[ційний] вплив на его редаговане” [41, с.625]. Р.Яросевич рішуче виступив за те, щоб позбавити М.Павлика вирішальної ролі в “Народі”. Перед М.Павликом він поставив дві вимоги, про які написав М.Драгоманову в листі від 20 серпня 1891 р. Суть вимог зводилася до наступного: “[...] Не вольно ничого помістити в “Народі”, чого Павлик не запроєктує [...]”, одночасно, на думку Р.Яросевича, “не вольно Павликови ничого помістити, чого комітет більшостев голосів (при чім Павлик має оден голос) не прийме” [41, с.625; 32, с.239]. Р.Яросевич намагався змусити редакційний комітет збиратися перед кожним виходом нового номеру часопису, а не перекладати всієї роботи на М.Павлика. У відповідь на це М.Павлик у листі до М.Драгоманова наприкінці серпня 1891 р. писав: “Шчо до Яросевича, то ја зовсім не мају јему за зле того, шчо каже, [...] ја казав тільки, шчо Яр[осевич] виказав найбільше недовір'я до мене (інші мовчать в очи)” [32, с.254]. М.Павлик з повагою ставився до особи Р.Яросевича: “[...] Ја јего може з усіх гал[ицьких] радикалів найбільше шанују ј лубльу; [...] шчо просто в очи говорить, шчо знаје, чи чује [...]” [32, с.259]. Восени того ж року Р.Яросевич відвідав у Коломиї збори селян, прихильників радикального руху [41, с.634, 635].

Р.Яросевич взяв участь у II-му з'їзді РУРП, який відбувся 3–5 жовтня 1891 р. у Львові. Він виступив із доповіддю про ставлення РУРП до інших партій та організацій [13, арк.2; 18, с.267]. Питання ревізії (перегляду та зміни окремих положень) програми

*** Про це див.: Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.) / Олексій Іванович Дей. – К. : Наукова думка, 1969. – 560 с.; Киян О. І. М. П. Драгоманов і російський лібералізм / О.І.Киян // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С. 38; Михайло Павлик. Бібліографічний покажчик / укладачі В.Т.Полек, П. Г. Баб'як. – Львів : Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаніка АН УРСР, 1986. – С. 51; Р. Я. [Драгоманов М.] Галицько-руські радикали перед російською публікою // Народ. – Коломия, 1893. – Нр. 3–6; Драгоманов М. Галицько-руські радикали перед російською публікою / М. Драгоманов // Народ. – Коломия, 1893. – Нр. 9, 10.

партії, висунене “молодими” радикалами, більшістю голосів було знято з порядку денного [18, с.266; 15, с.85]. Про спроби “молодих” радикалів змінити програму РУРП Р.Яросевич зазначив: “Радісний обяв, що “марксісти” заховувались так, щоби не дати нічим причини до ослаблення єдності в партії” [41, с.638]. Р.Яросевича було обрано до складу комісії, яка до наступного з’їзду партії мала підготувати новий проект програми. До складу комісії також увійшли: В.Будзиновський, д-р С.Данилович, Є.Левицький, д-р Т.Окуневський, В.Охримович та М.Павлик [18, с.266; 32, с.271].

Підсумкам з’їзду була присвячена публікація Р.Яросевича під назвою “По зїзді”, опублікована в “Народі” [50]. Метою статті був аналіз діяльності партії протягом першого року існування. Р.Яросевич коротко охарактеризував взаємини РУРП із галицькими народовцями й русофілами, а також із польською ГРП. У статті Р.Яросевич визначив РУРП як культурну партію, яка лише поступово ставала політичною. Побіжно торкнувшись генезису радикалізму в Галичині, він висловив своє розчарування стосовно малого числа прихильників радикально-соціалістичних ідей. Тим не менше Р.Яросевич сподівався на можливість внутрішньої консолідації всередині партії. А в кінці публікації відзначив: “Дальший розвій партії в наших власних руках: від нашої сміливости, рішучости і консеквенції (послідовності. – Ю.Я.) в поступованю залежати буде єї будучність” [50, с.266].

Наприкінці жовтня 1891 р. Р.Яросевич мав виїхати на підросійську Україну. Однак його поїздка затягнулася, можливо, через затримку з отриманням закордонного паспорту [32, с.266]. Невдовзі він таки виїхав до Києва, а звідти – до Одеси, де мав за дорученням партії отримати фінансову допомогу. У Києві Р.Яросевич зустрівся з М.Ковалевським, М.Галіним, Є.Тригубовим, В.Науменком та іншими наддніпрянськими українцями [41, с.635]. Київські діячі, прихильники РУРП погодилися передати певну суму грошей і “по змозі” надсилати кошти редакційному комітетові. Так, М.Ковалевський передав 100 рублів на агітаційний фонд партії [4, с.350]. В Одесі Р.Яросевич відвідав збори “старих”, з якими мав гостру дискусію і “молодих” [41, с.636]. Про одеську молодь М.Драгоманову в жовтні 1891 р. він писав: “Молодіж в Одесі дуже молода и малоначитана – палка – горяча в спорах а деякі з неї фанатичні прихильники партії” [41, с.637].

На початку 1892 р. Р.Яросевич знову виїхав на Наддніпрянську Україну [3, с.321]. У листі до М.Драгоманова від 27 березня 1892 р. Р.Яросевич повідомляв наступне: “Між инчим збирав ся женити [...] и от через неділю йїду в Одессу на свій шлюб, що буде 28го лат. Априля” [41, с.640]. Стосовно цього Леся Українка зазначала: “[...] Ті галичани, що приїздили “шукати жінки собі” на Україні, стали з тим своїм сватанням “притчею во языцех”! У нас хіба капелюхи так вибирають, а не жінок. І тож приїздили не які-небудь, а поступовці...” [44, с.119]. Нареченою Р.Яросевича стала Катря Біціллі – українка грецького походження, родом з Одеси [41, с.593]. Так, у своїх спогадах про І.Франка, Б.Лепкий зазначав: “Часто-густо, [...] приїздили д-р Ярославич з жінкою, дуже гарною панею дещо екзотичного типу [...]” [38, с.249]. М.Павлик у листі до Лесі Українки від 27 травня 1895 р. про неї писав: “Вчера ја познакомивсья з жінкоюу Ярославича – пресимпатична лъудина – одессітка. Вона дуже бажає познакомитисья з дьадьком (М.Драгомановим. – Ю.Я.), і може поїде зо мноюу в Відень на тој час, як він там буде” [33, с.241].

В Одесі Р.Яросевич також зустрівся з М.Ковалевським, який, прибувши з Києва, передав йому 300 рублів для М.Драгоманова (найімовірніше на його видавничу діяльність) та відвідав одного з керівників Одеської громади Л.Смоленського [41, с.641, 642]. На важливість зв’язків Галичини і підросійської України вказав Р.Яросевич у своїй статті “На увагу русинам-українцям” [49; 5, с.645]. У кінці публікації він зазначив: “[...] Одними прихильними словами для радикалізму і радикальної партії нічого вдїяти не можна” [49, с.145].

На жаль, конкретних відомостей про життя і громадсько-політичну діяльність Р.Яросевича протягом другої половини 1892–1893 рр. нами не виявлено. Можливо, відповідь на це слід шукати в листі Р.Яросевича, який 26 травня 1894 р. з м.Щакова писав до М.Драгоманова: “Мені нічого було Вам писати цілий той час, бо я зовсім відбився був від всего через те, що мені дуже тяжко приходилось жити: жінка й дитина хорі були – грошей не було а тут ще й екзамини треба було робити”. Щодо діяльності РУРП Р.Яросевич зазначав: “[...] Конче треба витворювати якусь організацію партії в формі груп [...] и що на горі партії конче треба когось покласти спосібного до житя, щоби людей розумів [...], а Павлик и Франко ніколи в політиці до нічого не доведут [...]”. Наприкінці цього листа Р.Яросевич підкреслив, що “радикалізм росте, хоть партія паде” [41, с.644].

Навесні 1894 р. Р.Яросевич спільно з С.Даниловичем та І.Франком погодився взяти участь у скликанні чергового з’їзду партії, який був призначений на 13 травня. Також Р.Яросевич згодився підписати запрошення [33, с.86, 95]. На загальних зборах 19 червня 1894 р. політичного товариства “Народна Воля”, заснованого в 1893 р. у Коломиї, Р.Яросевича було обрано до складу його виділу – керівного органу. Новим головою товариства став С.Данилович. Крім Р.Яросевича, до складу виділу обрано Щ.Творовського, К.Трильовського, М.Павлика, І.Франка та трьох селян [53, с.92].

Це свідчило про його авторитет та повагу серед членів РУРП. Однак, протягом зазначеного проміжку часу Р.Яросевич проживав у Кракові, завершував навчання на медичному факультеті та працював лікарем у м.Щаків [33, с.110]. Як зазначав він у листі до І.Франка на початку травня 1892 р. “я тепер далекий и так давно від всего партійного житя, що перестав розуміти ситуацію” [1, с.494]. Подібну заяву Р.Яросевич зробив в іншому листі до І.Франка від 19 травня 1894 р.: “Я тепер так відстав від “політики” через брак часу [...]” [2, с.346]. Він просто не мав фізичної можливості брати активну участь у діяльності РУРП, через що досить скептично поставився до факту обрання його до керівного органу товариства. Невдовзі в листі до М.Драгоманова від 8 липня 1894 р. Р.Яросевич писав: “Недавно вичитав я в “Дѣль”, що мене вибрали не спитавши мене до виділу Н[ародної] В[олі]. То явна деморалізація вибирати когось, хто за цілий рік не буде міг ні разу бути на засіданню не то щось робити” [41, с.646].

Після закінчення Краківського університету та здобуття ступеня доктора медицини Р.Яросевич у 1895 р. виїхав до м.Борщів на Тернопільщині [30, с.3], де проходив лікарську практику до 1905 р., коли переїхав до м.Станиславова. Він продовжував брати активну участь у суспільно-політичному житті Галичини. Свідченням цього стало обрання його в 1897 р. депутатом (поруч з Т.Окуневським) від РУРП до австрійського парламенту [16, с.8; 17, с.7]. За рішенням партійного з’їзду він увійшов на правах гостя до австрійського соціал-демократичного клубу [9, арк.2]. Протягом 1898–1899 рр., поряд з Я.Остапчуком та іншими молодшими членами РУРП, активно виступав за перетворення партії в соціал-демократичну [12, арк.4; 26, с.75]. Після невдалої спроби реорганізувати РУРП вийшов із неї та в грудні 1899 р. поруч з Ю.Бачинським, С.Вітиком та іншими “молодими” радикалами утворив Українську соціал-демократичну партію (УСДП) [26, с.75; 20, с.23; 40, с.21].

Отже, Р.Яросевич відіграв важливу роль у становленні партійно-політичної системи в Галичині. Перебуваючи на навчанні в Кракові, поза межами головних осередків партії – Львова та Коломиї, він активно включився в процес заснування та організаційного становлення РУРП. Протягом першої половини 1890-х рр. Р.Яросевич був залучений до вироблення проекту програми партії, співпрацював з органом РУРП – часописом “Народ”, що видавався почергово у Львові та Коломиї, взяв участь у передвиборчій агітації радикалів до парламенту 1891 р., за дорученням партії декілька разів виїздив на підросійську Україну. Поїздки Р.Яросевича і контакти з наддніпрянськими діячами вплинули на зміни в особистому житті. Він навіть одружився з одеситкою і

сприяв поширенню ідеї соборності на практиці особистого життя, за прикладом І. Франка. За своїми ідейними переконаннями Р. Яросевич стояв ближче до старшого покоління радикалів, перебуваючи під значним ідейним впливом М. Драгоманова. Лише після смерті останнього та поглиблення конфліктів усередині партії Р. Яросевич поступово еволюціонував у бік соціал-демократії, з її марксистським світоглядом.

1. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, відділ рукописних фондів і текстології, ф. 3. Франко І, од. зб. 1607. Р. Яросевич. Лист до І. Франка від 4 травня 1892 р. – С. 491–494 // Листи до Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lnu.edu.ua/istoryky/franko-letters/dbr/index.php>.
2. Там само, од. зб. 1609. Р. Яросевич. Лист до І. Франка від 19 травня 1894 р. з Кракова. – С. 345–348.
3. Там само, од. зб. 1612. Р. Яросевич. Лист-секретка до І. Франка від 2 січня 1892 р. з Кракова. – С. 321–322.
4. Там само, од. зб. 1612. Р. Яросевич. Лист до І. Франка від 7 травня 1892 р. з Кракова. – С. 349–352.
5. Там само, од. зб. 1635. Р. Яросевич. Лист до редакції журналу “Народ” (Франка І.) від 30 травня 1892 р. з Кракова. – С. 645–648.
6. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України, відділ рукописів, ф. 29, оп. 1, од. зб. 170, 31 арк.
7. Там само, ф. 167, оп. 2, од. зб. 3555, 27 арк.
8. Там само, ф. 252, оп. 1, од. зб. 981, 2 арк.
9. Центральний державний історичний архів України, м. Львів, ф. 309, оп. 1, спр. 355, 5 арк.
10. Там само, оп. 2, спр. 171, 7 арк.
11. Там само, ф. 387, оп. 1, спр. 6, 387 арк.
12. Там само, спр. 24, 15 арк.
13. Там само, ф. 663, оп. 2, спр. 91, 2 арк.
14. Аркуша О. Український національно-політичний рух у Галичині наприкінці 80-х рр. XIX ст. / О. Аркуша // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 1997. – Вип. 3–4. – С. 118–139.
15. Грицак Я. “Молоді” радикали в суспільно-політичному житті Галичини / Я. Грицак // Записки НТШ. – Львів, 1991. – Т. ССXXII. – С. 71–110.
16. Д-р Роман Яросевич // Громадський голос. – Львів, 1934. – Ч. 21, 9 черв. – С. 8.
17. Д-р Роман Яросевич // Діло. – Львів, 1934. – Ч. 140 (13.685), 31 трав. – С. 7.
18. П-гий зїїзд укр[аїнських] радикалів // Народ. – Львів, 1891. – Ч. 20 і 21, 24 л. жовт. – С. 266–267.
19. Жерноклеєв О. С. Національні секції австрійської соціал-демократії в Галичині й на Буковині (1890–1918 рр.) / Олег Станіславович Жерноклеєв. – Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2006. – 536 с.
20. Жерноклеєв О. Українська соціал-демократична партія (1899–1918) / Олег Жерноклеєв. – Івано-Франківськ, 1997. – 104 с.
21. Животко А. Нарис історії української преси (Курс лекцій) / Аркадій Животко. – Подєбриди: Український Технічно-Господарський Інститут позаочного навчання, 1937. – 108 с. + IV.
22. Іван Франко у спогадах сучасників. / упорядкували канд. філ.-х наук О. І. Дей та Н. П. Корнієнко. – Львів : Книжково-журнальне вид-во, 1956. – 592 с.
23. Кравець М. М. До питання про Русько-українську радикальну партію у Східній Галичині в 90-х роках XIX ст. / М. М. Кравець // З історії західноукраїнських земель. – К. : Вид-во АН УРСР, 1957. – Вип. II. – С. 124–140.
24. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / Микола Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 200 с.
25. Кугутяк М. В. Радикальна партія в Східній Галичині / М. В. Кугутяк // Український історичний журнал. – К., 1990. – № 10. – С. 55–63.
26. Левинський В. Початки українського соціалізму в Галичині / Володимир Левинський. – Торонто : З друкарні “Робітничого Слова”, 1918. – 77 с.
27. Листування Івана Франка та Михайла Драгоманова / редкол. І. Вакарчук, Я. Ісаєвич (співголови) та ін. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 564 с.
28. Лисяк-Рудницький І. Українці в Галичині під австрійським пануванням / Іван Лисяк-Рудницький // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе : у 2 т. – К. : Основи, 1994. – Т. 1. – С. 413–450.
29. Макух І. Д-р. На народній службі / д-р. Іван Макух. – Дітройт : Видання Української Вільної Громади Америки, 1958. – 628 с. + VII.
30. Надіслане. Лѣкаръ др-ъ Р. Яросевич // Дѣло. – Львѡвъ, 1895. – Ч. 118, 11 мая (30 червня). – С. 3.
31. Остапчук Я. Подих з недавньої бувальщини (думки і спогади з мого життя) / Я. Остапчук // Збаражчина : збірник споминів, статей і матеріалів. – [Б. р.], [б. м.]. – С. 181–417.

32. Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / зладив М. Павлик. – Т. VI (1890–1891). – Чернівці, 1910. – 317 с.
33. Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / зладив М. Павлик. – Т. VIII (1894–1895). – Чернівці, 1911. – 293 с.
34. Програма Руско-української радикальної партії // Народ. – Львів, 1890. – Ч. 20, 15. л. жовтня. – С. 301–303.
35. Протести рускої академічної молодіжі протів угодової політики // Народ. – Львів, 1891. – Ч. 2, 15 л. січ. – С. 20–22.
36. Січ. 1868–1898. Альманах в пам'ять 30-их роковин основаня товариства “Січ” у Відні. – Львів : З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка, 1898. – 241 с.
37. Січ. 1868–1908. Альманах в пам'ять 40-их роковин основаня товариства “Січ” у Відні. / зібрали і видали: др. Зенон Кузеля і Микола Чайківський. – Львів : З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка, 1908. – 538 с.
38. Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. стаття і прим. М. І. Гнатюка ; худож. оформл. Б. Р. Пікулицького. – Львів : Каменяр, 1997. – 635 с.
39. Стефанік В. Про ясне минуле / В. Стефанік // Альманах українського студентського життя в Кракові / зібрала і видала редакційна колегія в складі: Володимир Ничай та ін. – Краків : Накладом т-ва “Українська студентська громада”, 1931. – С. 9–11.
40. Сухий О. Національна ідея в програмах та діяльності українських політичних партій Галичини (кінець XIX – початок XX ст.) / Олексій Сухий. – Львів : Каменяр, 1998. – 132 с.
41. Трегуб М. Листи Романа Ярославича до Михайла Драгоманова (1888–1894 роки) / М. Трегуб // Записки НТШ. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – Львів, 2000. – Т. ССXL. – С. 590–655.
42. Трегуб М. Листування між М. Драгомановим і Р. Ярославичем. 1888–1894 рр. / М. Трегуб // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ у Львові (лютий 1992 р. – жовтень 1993 р.). – Львів, 1994. – С. 99–101.
43. Трегуб М. Роман Ярославич – політичний та громадський діяч, журналіст, редактор / М. Трегуб // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. дев'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 28–29 жовт. 2005 р. / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаніка. НДЦ періодики ; за ред. М. М. Романюка. – Львів, 2005. – С. 564–568.
44. Українка Леся Зібр. творів : у 12-т. / Леся Українка. – Т. 11 : Листи (1898–1902) / ред. Ф. П. Погребенник. – К. : Наук. думка, 1978. – 478 с.
45. Феденко П. Український громадський рух у XX ст. / Панас Феденко. – Подєбради: Український Технічно-Господарський Інститут позаочного навчання, 1934. – 171 с.
46. Феденко П. Український рух у XX столітті / Панас Феденко. – Лондон : Вид-во “Наше Слово”, 1959. – 267 с.
47. Франко І. Зібр. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 49 : Листи (1886–1894). – 811 с.
48. Чорновол І. Польсько-українська угода 1890–1894 рр.: генеза, перебіг подій, наслідки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. Наук : спец. 07.00.01 Історія України / І. П. Чорновол. – Львів, 1995. – 22 с.
49. Ярославич Р. Др. На увагу русинам-українцям / др. Р. Ярославич // Народ. – Львів, 1892. – Ч. 11 і 12, 10 л. червня. – С. 145.
50. Ярославич Р. Др. По зйїзді / др. Р. Ярославич // Народ. – Львів, 1891. – Ч. 20 і 21, 24 л. жовт. – С. 265–266.
51. Я[росевич] Р[оман] Др., Н[евестюк] Я[ків], Думка П. Селяне на зборах “Просвіти” й “общества Качковського” / др. Р[оман] Я[росевич], Я[ків] Н[евестюк], П. Думка // Народ. – Львів, 1890. – Ч. 19. – 1. л. жовт. – С. 285–289.
52. Himka J.-P. Socialism in Galicia. The Emergence of Polish Social Democracy and Ukrainian Radicalism (1860–1890). – Cambridge, 1983. – 244 p.
53. Tomczyk R. Galicyjska Rusko-Ukraińska Partia Radykalna w latach 1890–1914. – Szczecin, 2007. – 422 s.

На основе широкой источниковой базы исследовано участие Р. Ярославича в учреждении и деятельности Русско-украинской радикальной партии в Галичине. Проанализированы особенности формирования мировоззрения и становления общественно-политических взглядов известного деятеля. Основное внимание обращено на организационно-политическую, публицистическую и партийную деятельность, взаимоотношения его с членами РУРП.

Ключевые слова: Роман Ярославич, Русско-украинская радикальная партия, Галичина, журнал “Народ”.

Based on wide sources investigated R. Yarosevych involved in establishment and operation of the Russ-Ukrainian Radical Party in Galicia. The features of the formation of worldview and the formation of social and

political views known figure. Special attention is paid to the organizational and political, journalistic and party activities, his relationship with members RURP.

Keywords: *Roman Yarosevych, Russ-Ukrainian Radical Party, Galicia, the magazine "Narod".*

Додаток

Серед матеріалів відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім.В.Стефаника у фонді 252 ("Українська Загальна Енциклопедія") зберігається лист Р.Яросевича з його автобіографічними відомостями до головного редактора "УЗЕ" І.Раковського за 1933 р., написаний ним на прохання останнього. Подас для архіву "УЗЕ", просить не друкувати. В додатку пропонуємо ознайомитися з текстом листа, який доповнить життєпис Р.Яросевича.

Вельми Шановний Добродію
Пане Редактор.

На Ваш заклик подати про себе материял до Вашого видавництва сьмію Вас просити занехати печатаня про мене, бо по мойй думці не відогравав я такої важної ролі в нашім політичнім і громадянськім життю. – Я був лише невсипущим агітатором між молодіжкю і на селі.

Родив си я 19 мая 1862 р. в Москалівці пов. Косів. В Відни став доктором філософії (славянська фільологія) а в Кракові 1894 р. доктором медицини.

1897 р. вибраний послом до парламенту до Відня з округа V^{ої} курні (Борщів – Заліщики Теробовля Чортків).

З правдивим поважанням !
Роман Ярославич

В Станиславові 4.7.1933 р.

Ф. 252, оп. 1, од. зб. 981. – арк. 1–1 зв. Автограф.

УДК 393.95: 398.332.416 (477.86/.87)
ББК 63.5 (4Укр)

Олександр Коломийчук

ПОМИНАЛЬНІ МОТИВИ У РИТУАЛЬНО-ОБРЯДОВІЙ СТРУКТУРІ СВЯТОГО ВЕЧОРА НА БОЙКІВЩИНІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПЕРША ПОЛОВИНА ХХ ст.)

У статті розглянуто поминальні мотиви у ритуально-обрядових діях, приурочених до відзначення Святого вечора на Бойківщині кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. Встановлено, що поминання померлих володіє досить давнім архаїчним зв'язком із дохристиянським культом предків. Виділено поминальну компоненту у ритуалах та обрядодіях, магічних діях, що супроводжують святвечірню трапезу на Бойківщині. Проведено паралелі семантико-ритуального змісту Святого вечора із окремими елементами похоронно-поминальної обрядовості. Висвітлено різні точки зору дослідників на проблему культу предків у святвечірніх святкуваннях на Бойківщині.

Ключові слова: *поминання, поминальні мотиви, культ предків, ритуально-обрядове дійство, Святий вечір, святвечірня трапеза, жертвоприношення.*

Поминання померлих є невід'ємною частиною духовної культури українців. Феномен цього явища ще не до кінця вивчений та проаналізований, проте з впевненістю можна стверджувати, що поминання померлих родичів являється символічною формою встановлення трансцендентального зв'язку із предками через ритуально-обрядову реальність. Власне, поминальні мотиви присутні у ритуальній практиці кожного з циклів річного календарно-обрядового кола, що є цілком закономірним явищем. Як доводять фахівці, поминання померлих є компонентою доісторичного культу родючості, який, у свою чергу, формує центральну вісь обрядів та ритуалів календарного циклу. Це помітно на значній частині звичаєво-обрядового матеріалу бойківської етнографічної групи, причому різних календарних періодів року.